

Spiderwick

Den vardagliga dramatiken kring en familj i upplösning antar nya, fantastiska och magiska dimensioner när det förlutna gör sig påmint. Spiderwick är både en familjefilm och ett påkostat matinéäventyr som lånat ingredienser både från sagans och genrefilmens världar. Men bakom alla effekter utkristalliseras en klassisk berättelse om nyfunnen styrka och självinsikt.

Rekommenderad från åk 4

EN FILMHANDLEDNING AV
LOUISE LAGERSTRÖM

Handling

Någon gång vid förra seklets början. Arthur Spiderwick arbetar frenetiskt för att avsluta sitt livsverk, en fälthandbok om "den magiska världen som omger oss", som han omsorgsfullt försluter med ett sigill. Åttio år senare anländer familjen Grace, bestående av mamma, tvillingarna Simon och Jared samt storasyster Mallory till det nu övergivna, spöklika huset i Vermont i USA.

De är måttligt entusiastiska inför 'kråkslottet' som mamman ärvt av tant Lucinda, dotter till gammelfarfar Spiderwick. Särskilt Jared, familjens hackkyckling, demonstrerar sin besvikelse över att pappa inte är med. Att denne övergett familjen för en ny kvinna, förblir mammans och Mallorys hemlighet.

Väl installerade i det dammiga illaluktande huset är Jared den förste som märker att där händer märkliga saker. Förutom att det lagts ut salt i fönstren, hyllor som dignar av honungsburkar och mängder av tomatsås, försvinner småsaker på de mest underliga sätt.

Jared upptäcker en gammal dold mathiss som för honom upp till vinden och det laboratorieliknande rum som var gamle Spiderwicks. I en koffert hittar han fältguiden som är försedd med en varningslapp. Någon har också skrivit i dammet att han skall hålla sig undan. Men Jared ignorerar varningarna, kryper ner i kofferten och insuper vartenda ord ur den gedigna beskrivningen av en magisk, osynlig värld. Älvor, sylfider, troll och andra väsen som vi andra inte vet omger oss. Vissa väsen vill inte bli sedda. De flesta är goda. Men den onde jätten Mulgarath, som har makten över den mörka sidan, kommer att bli ett livsfarligt hot mot alla andra varelser om han lyckas komma över skriften.

Varningen i dammet visar sig komma från vännen Träckeltum som av Spiderwick fått uppdraget att vakta 'boken'. Han är ursinnig över att den magiska ringen som skulle skydda huset tydligen inte har varit tillräcklig. Under sina vredesutbrott förvandlas han till en grönaktig vrese och Jared får fullt upp att blidka honom med honung. Ett gammalt husknep som han läst om i fälthandboken.

Betydligt farligare är Mulgaraths hengivna tjänare, paddtrollen, som fått vittring på att någon har hittat boken. Av misstag tar de Jareds tvillingbror Simon till fånga.

Jared lyckas med hjälp av ett magiskt glasöga 'se' paddrollen. Han följer efter dem och hittar sin bror. Vid paddrollens läger träffar han också Pippigrisen som ruvar på hämnd sedan hans familj utplånats av Mulgarath.

Jätten manifesterar sig nu som en gammal man för Simon och uppmanar honom att berätta var boken finns. När han inser att de fått tag på fel pojke förvandlas han till ett monster och befäller paddorna att ta fast den riktige, återta boken och döda Simon.

Nu har även Mallory insett att de underliga varelserna finns på riktigt och de tre syskonen tar skydd i huset. De bestämmer sig för att elda upp den farliga boken. Det visar sig dock vara omöjligt och Träckeltum tipsar dem om en hemlig tunnel som kan ta dem till stan och tant Lucinda. Spiderwicks dotter placerades på ett hem för sinnesförvirrade då hon vittnat om hur fadern förts bort av främmande väsen. Hon om någon kanske kan komma med råd?

Den skadade Simon stannar kvar medan Jared och Mallory beger sig via underjorden till den gamla damen. Och medan hon berättar om sin barndom dyker plötsligt paddrollen upp och roffar åt sig några sidor av boken.

Barnen inser att de måste ha Spiderwicks hjälp för att förstöra boken. Träckeltum föreslår att de skall tillkalla Spiderwicks tama grip och snart för sagofågeln dem till en avlägsen plats där sylfiderna håller Spiderwick fången.

Omedvetveten om tid och rum lever han i illusionen att han fortfarande har en sexårig dotter. När Jared skall visa honom boken visar det sig att Träckeltum bytt ut den mot en kokbok. Spiderwick förutspår att Jared själv är den som har förmågan att stoppa ondskan och barnen flyger hem igen.

Tillsammans med mamman, som till sist övertygats om faran, barrikaderar de sig i huset. Med salt längs dörrar och fönster, torkad salvia, vinäger och litervis av tomat-sås, gör de sig redo att möta paddornas anfall. Dessa lyckas dock ta sig in i huset genom golvet men överlistas av familjens arsenal av hemkokt tomat-sås och snart tycks så gott som alla monster inklusive Mulgarath vara besegrade.

Till allas förvåning dyker plötsligt barnens far upp framför dem i resterna av 'slakten' i köket. Men Jared är misstänksam och ställer en fråga som bara pappan kan

svara på. Svaret blir dock inte det som Jared väntat sig. Plötsligt sticker han kniven i pappans mage och inför deras ögon förvandlas denne till Mulgarath. Under en vild kamp om boken slänger Jared ut den från taket. Mulgarath förvandlar sig kvickt till en fågel som snappar upp den. Lika plötsligt blir han själv uppslukad av fågelätaren Pippigrisen som nöjt slickar sig om munnen. Monstret är besegrat! Mulgarath är död!

Jared försonas med sin mamma och säger att han vill fortsätta att bo med henne medan Lucinda, som åter blir sex år, återförenas med sin far Spiderwick. Tillsammans försvinner de i ett moln av sylfider in i evigheten.

Kampen för familjen

"Spiderwick" är förutom en äventyrsfilm en berättelse om en familj i splittring. Tillsammans med sin mor har de tre syskonen lämnat New York och livet som en sammansvetsad enhet. Orsaken, att föräldrarna skall skiljas, hemlighålls för Jared som är den som har tagit hårdast vid sig av att pappan inte följt med.

Han hoppas och tror att det hela är temporärt och håller kontakt med pappan via mobiltelefon. Det visar sig dock att pappan inte alls har för avsikt att komma efter men han ger ändå Jared vaga löften om återförening. Sorgen och ilskan vänder Jared mot sin mor som han anklagar för att motarbeta återföreningen.

Jareds kamp med sin familjesituation sker i en slags parallellitet med den strid han utkämpar med monstren. Syskonens inbördes relationer och plats i familjen blir också uppenbara. Tvillingpojken Simon och Jared, som för övrigt spelas av samme skådespelare (vilket är lättarrangerat med dagens teknik), är varandras totala motsatser. Till det yttre i små olikheter som sättet att kamma håret och klädval. Till karaktären, en betydligt större diskrepans mellan Simons lugna, klarsynta, pragmatiska och lätt ironiska inställning till de allt märkligare saker som händer, och Jareds nyfikna, engagerade och känslsamma utagerande.

Storasyster Mallory tar på sig uppfostrarrollen och ger sig själv makten att bestämma över bröderna när mamman inte är hemma. Jared hamnar utanför gemenskapen både genom att demonstrativt ta avstånd från flykten och klandra mamman för den uppkomna situationen.

- Syskonkonstellationer och relationer tillhör något av de starkaste och kanske mest komplicerade som finns. Man tilldelas roller, återfaller i mönster och konkurrerar om plats och utrymme i syskonskaran. Men syskon innebär också kärlek, trygghet och solidaritet. Fundera över hur filmen presenterar syskonen. Hur ser deras inbördes förhållanden ut? Varför tycks Jared alltid bli syndabocken? Hotet utifrån får dock syskonen att bilda en enad front. När kommer vändpunkten för deras inre stridigheter?

- Fundera över om man kan se filmens äventyr också som en metafor för Jareds kamp för en enad (och ny) familjekonstellation. Om det yttre hotet också kan ses metaforiskt för de krafter som hotar familjens fundament? När filmens äventyr är slut, har man hittat något nytt, viktigt och starkare än den sönderfallande familj man hade innan man kom till huset?

Brutna löften

I en skilsmässa styr de vuxnas val även barnens framtid. Jared och hans syskon har inget val utan tvingas följa med sin mamma. De verkar inte heller ha fått veta så mycket om orsakerna till skilsmässan.

- Hur tycker ni att de vuxna agerar? Gör pappan rätt i att försöka hålla Jared glad även om det kommer att avslöja sig?

- Vid varje telefonsamtal med pappan tänds ett hopp hos Jared. Och han väljer att tolka hans vaga löften som garantier. Jared har tagit pappans sida i en konflikt som han inte riktigt förstår men han tolkar den som att det är mamman som bär skulden. Fundera över hur han försöker bibehålla hoppet om en återförening. Väljer han att missförstå pappans signaler? Idealiserar han sin pappa? Varför?

För att göra verkligheten begriplig vill barn ofta ha någon som kan ställas ansvarig. Kanske tror han att det till och med är hans eget fel. Att pappan inte längre älskar honom. Men det är viktigt för honom att få veta det. Så när han frågar 'pappan' som står framför honom i köket och inte får det rätta svaret, sticker han en kniv i magen på honom.

- Scenen när monstret kliver ut ur pappans kropp blir starkt symbolisk för Jareds uppgörelse. Som om han gör slut på den förskönande bild han haft av pappan och låter en mer krass och ful gestalt visa sitt rätta jag. Varför sticker han kniven i pappan just som han yttrar att han älskar Jared?

En hjältesaga

"Spiderwick" bygger på ett klassiskt sagoupplägg och arbetar med flera sagoarketyper. Den lille vanlige pojken, oftast i ett definierat utanförskap, som får ett uppdrag och med oanade krafter, som han får eller bär inom sig, lyckas övervinna något mycket större än han själv. Jared övervinner jätten och i kampen mellan ont och gott genomför han också en svår uppgift. Han skyddar och för den viktiga boken i säkerhet.

- Just olika magiska föremål som har en stor kraft att skydda det goda eller motverka det onda spelar en roll i den klassiska sagan. Sökandet efter den heliga graal, för-

trollade svärd i Beowoufsagan eller omvänt, den livsfarliga ringen i Tolkiens Ringtrilogi. Fundera över vad fält-handboken symboliserar i "Spiderwick". Kanske kunskapen, nyfikenheten, ungdomen eller förmågan att tro?

- Det är lätt att dra paralleller till unge Arthur i "Svärdet i stenen", Frodo (i alla fall liten som en pojke) i "Sagan om Ringen" eller David som med list, mod och teknik dödade den öövertvinnerlige Goliat. Det är inte de stora starka hjältarna som till sist har kraften att göra de verkliga hjälteåden. Det är de som kan hitta sin inre styrka. Diskutera vidare hur och varför sagor ofta byggs upp på detta sätt. Försök att hitta fler exempel på sagans antihjältar.

Sagens inramning inbjuder också till skapandet av parallella världar. Dessa nya universum finns oftast där som ett symboliskt plan där verklighetens problem kan bearbetas mer tydligt och dramatiskt. I C.S Lewis böcker om Narnia flyr några syskon bombningarna av London under andra världskriget när de kliver in i en garderob och vidare in i landet Narnia. Där kan de föra sin egen kamp mot ondskan de upplevt i sin vardag.

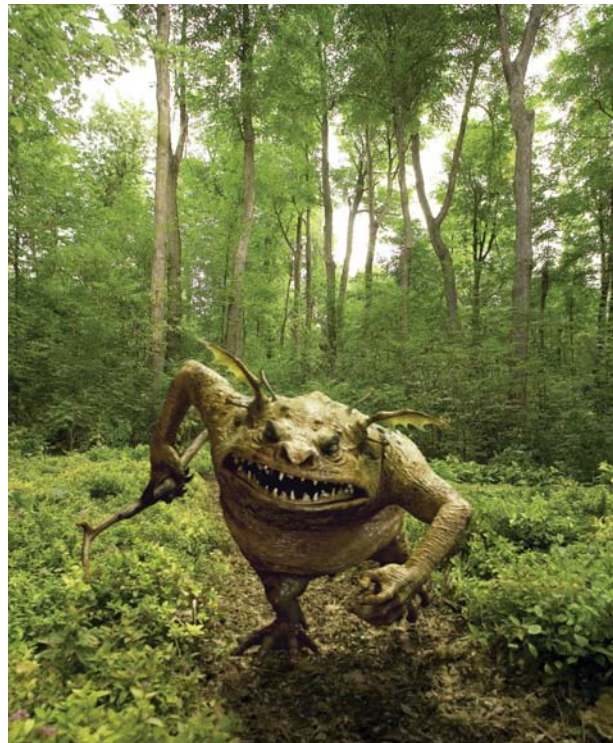
- I "Spiderwick" bearbetas en skilsmässa genom de dramatiska händelserna i en magisk och farlig värld som öppnats genom kontakten med det förflutna. Men för Jared är det också en kamp mot familjens splittring. Kan en film som "Spiderwick" också fungera som en projektionsyta och ett sätt att också bearbeta publikens bekymmer och problem, rädslor och oro?

Skräck, på lek eller allvar?

Filmen är bara en av filmer i kölvattnet av "Harry Potter"- eller "Sagan om Ringen"-filmerna. Förutom tematiska likheter använder dessa filmer den dataanimerade tekniken för att sammanföra den riktiga världen med den magiska. Det finns knappast längre några begränsningar för vad tekniken kan åstadkomma vad gäller monster, groteskier eller fantasier. Flygvänliga hippogriffer och jätteor mar fanns redan i "Harry Potter". Här flyger barnen istället på en väldig en grip. "Spiderwicks" Mulgarath kan ses som en något mer barntillåten variant av orcherna i ringentriologin och paddtrollen känns besläktade med monstren i "Pirates of the Carribean".

Jämte fantasyinslagen flirtar filmen med mer traditionell (amerikansk) skräckfilm så som den sett under 70-talet och framåt. Det refereras till klassiska "Huset som Gud glömde" och "Familjen Addams" både i repliker och rent visuellt. Med handlingen förlagd till ett gammal victorianskt träslott, gotiskt patinerad av tidens tand med spindelnät, damm och mögel. Den subjektiva kameran inger känslan av att någon/något betraktar personerna i filmen. Antingen uppifrån himlen eller nerifrån marknivå. Något som också förstärker människornas utsatthet och sätter publikens sinnen på helspänn.

- Barn idag är vana filmbetraktare. De är också självklart för dem att det mesta går att åskådliggöra på film rent tekniskt. Nya landvinningar inom den så kallade CGI-tekniken (computer-generated imagery) tycks inte ha några gränser för filmmakarna. Men hur uppmuntras barnens egna fantasi? Vill man se monstrena och det som är farligt? Skulle det kanske lämnas mer åt (den unga) publikens föreställningsförmåga om monstren bara antydde?

Vad tycker ni själva? Har man blivit bortskämd med att allt kan realiseras på film eller kan man fortfarande bli överraskad av tekniken? Eller har matinéfilmer för unga förvandlats till excesser i teknologi istället för fantasifulle filmupplevelser?

“Spiderwick” har olika åldersgräns på bio i olika länder. De flesta ligger runt tio-elva år (Sverige 11 år). I USA får barn oavsett ålder gå om de har sällskap av en vuxen. I flera recensioner av filmen menar man att filmen balanserar på gränsen för vad mindre barn kan klara av att se utan att bli för skrämde. Men rädsla är individuellt även för barn. Vissa saker som en vuxen tror är skräckinjagande kanske inte uppfattas så av barnet. Medan annat som inte ens utgör de veritabla skräckinslagen kan verka hotfulla. “Spiderwick” har, som i skräckfilmer för vuxna, inslag av våld, slem och blod, även om 'blodet' här är tomatås.

• I gangsterklassikern “Bugsy Malone” från 1976 spelades alla rollerna av barn och när de avfytrade sina maskingevär sprutade det grädde istället för kulor. Efter uppgörelsen i “Spiderwick” ser köket ut som efter ett veritabelt blodbad. Är det på något sätt förmildrande att filmskaparna använder sig av något annat än 'riktigt' blod för att tona ner våldsamheter och göra det hela mer barnvänligt? Eller vill de egentligen uppnå samma effekt som i vuxenfilmer? Vad blir man rädd för på bio? Finns det något positivt med att blir rädd? Hur fungerar filmens balansgång mellan viljan att vara en trevlig familjefilm och samtidigt ge stort utrymme åt äventyr, action och skräck?

Produktionsuppgifter

USA 2008

Originaltitel: The Spiderwick Chronicles

Producent: Mark Canton, Larry J. Franco, Ellen Goldsmith-Vein, Albie Hecht, Karey Kirkpatrick, Julia Pistor

Manus: Karey Kirkpatrick, David Berenbaum och John Sayles efter Tony DiTerlizzis och Holly Blacks böcker

Regi: Mark Waters

Foto: Caleb Deschanel

Klippning: Michael Kahn

Produktionsdesign: James D. Bissell

Kostym: Odette Gadoury, Joanna Johnston

Musik: James Horner

I rollerna

Jared/Simon Grace - Freddie Highmore

Helen Grace - Mary-Louise Parker

Mallory Grace - Sarah Bolger

Mulgarath - Nick Nolte

Arthur Spiderwick - David Strathairn

Tant Lucinda - Joan Plowright

Träckeltum (röst) - Martin Short

Pippigrisen - Seth Rogen

Tekniska uppgifter

Speltid: 97 minuter

Format: Scope 2.35:1

Ljudsystem: Dolby Digital

Censur: från 11 år

Svensk premiär: 14 mars 2008

Distibution

UIP, Box 9502 102 74 Stockholm Tel 08-556 065 70, fax 08-556 065 89 www.uip.se

Redaktion

Andreas Hoffsten, Barn & Ungdom, Svenska Filminstitutet, februari 2009